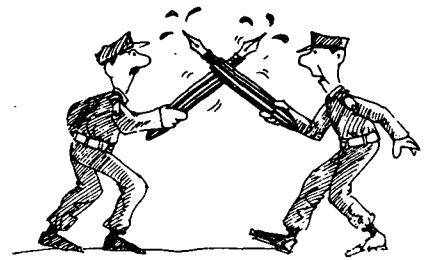

ספרא וסייפא

רומל לאור האניגמה

ד"ר אילן עמית*

במאמרו "רומל כמפקד וכמדריך בלוחמת מדבר" היטיב ד"ר אלחנן אורן לשרטט את דיוקנו של "שועל המדבר", ולעמוד על תכונותיו כמארגן, מנהיג קרבי, יוזם חידושים ומנהיג לצבאו. בדברים הבאים ברצוני להאיר את דמותו של רומל מנקודת מבט נוספת, שלא הודגשה כלל במאמרו של ד"ר אורן, והיא היתרון המודיעיני הבולט שהיה לבריטים על פניו.

ב-1974 התפרסם לראשונה ספרו של פ"ו וינטרבוטם (Winterbotham) "סוד האר לטרה" (וינטרבוטם, 1974). המחבר, קצין מודיעין בחיל-האוויר הבריטי, היה אחראי למבצע החשיפה של מכונת ההצפנה והפיענוח הגרמנית "אניגמה" בעת מלחמת-העולם השנייה. כמו-כן עמד בראש מערכת ארגונית מיוחדת של המודיעין, שקלטה ופיענחה את התשרורות הגרמניות במהלך המלחמה והעי- בירה אותן לידיעת גורמים נבחרים בדרג המדיני והצבאי של בעלות-הברית. מקום חשוב בספר תופשות המערכות שבהן השתתף רומל. הדבר שופך אור נוסף על הנושאים שנסקרו בעבודה זו, ומעלה בעיה חדשה: תפקידו של המודיעין הצבאי במערכה. ספרו של וינטרבוטם מאשר את תמונת המצב המתקבלת מקריאת יומניו של רומל. הוא מבדיר נקר דות מסוימות, שלא היו ידועות, כמובן, לרומל עצמו.

* הרשות לפיתוח אמצעי לחימה - המרכז למחקרים צבאיים.
** מערכות 285, דצמבר 1982, עמ' 55-60.

גומרי, ואפשרו לבריטים לערוך את כוחר תיהם כדרוש. במקום שיפתיע את אויביו, הופתע רומל עצמו מעצמת ההתנגדות הבלתי-צפויה, ונאלץ לוותר על ההתקפה ולסגת.

שלא כמנהגו, לא דיווח רומל להיטלר על ההתקפה נגד הכוחות האמריקניים בטוניס. תכניתו המקורית לא אושרה אמנם על-ידי מוסוליני, והוא נאלץ לבצע תכנית פשרה. מכל מקום עלה בידו להשיג הפתעה ולגרום קשיים ניכרים לאויביו, אולם לכלל הכרעה לא הגיע.

בקרב בשקע קטארה נשקפה עדיין סכנה ממשית לכוחות הבריטיים. אילו השיג רומל הפתעה, היה עשוי למוטט חלק מהמערך הבריטי ולהגיע אל עורפו. מהלך כזה עלול היה לחולל תפנית במערכה באל-עלמיין. אפשר ללמוד מכאן, שכל עוד לא השיג צד אחד עדיפות מוחלטת, יש חשיבות מכרעת לגורם המר-דיעין בקרב.

בטוניס הייתה ההכרעה שאלה של זמן בלבד. רומל לא יכול היה להפוך את הקערה על פיה גם כשהשיג הפתעה טקטית. אנו למדים מכך, שגורם המודיעין עשוי להפחית את האבידות ולקצר את המערכה, אך אינו יכול להטות את הכף, אם ההכרעה האמיתית במישור האסטר-טגי כבר נפלה.

הקרב במדינן דומה לזה שבטוניס בכך שהתרחש בשעה שהמערכה הוכרעה כבר. אנו למדים, שמודיעין חיוני המגיע לידי הצד החזק הופך מבצע נועז של החלש לתבוסה מכרעת.

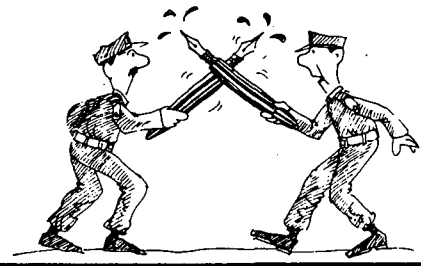
ג. המשמעות השלילית של המודיעין עין הטוב

המסקנות האחרונות נראות אולי מובנות מאליהן. קשה יותר להבין, כיצד יכול מודיעין טוב ואמין להוות גורם מכשיל במערכה. גם לכך אפשר למצוא שתי דוגמאות מאלפות בספרו של וינטרבוטם. בשתי המערכות הגדולות שבהן גבר רומל על הבריטים, מערכת סולוס-בארדייה (1941) ומערכת גזאלה (1942), היה מצבו בפתיחת המערכה חמור ומסוכן: יחסי הכוחות הניידים היו לרעתו,

א. המערכה על נתיבי הים הגורם העיקרי לכך, שהגרמנים הפסידו בהתמודדות הלוגיסטית באפריקה, הייתה עליונותם המוחלטת של הבריטים במערכה על נתיבי ההספקה הגרמניים ביס-התיכון. רומל מייחס את אי-יכולתם של המטות האיטלקיים והגרמניים להעי- ביר אליו אספקה מזערית לארגון לקוי, לחוסר נחישות של הצד הגרמני ולרשל-נות ולאדישות של האיטלקים.

מספרו של וינטרבוטם אנו למדים, כי בשל חשיפת התקשורת הגרמנית בדרגי הפיקוד הבכירים היה לבריטים מידע מלא על כל שיירת אספקה גרמנית ואיטלקית שעשתה דרכה לאפריקה. הדבר אפשר לבריטים לחסל את השיירות בתקיפות מהאוויר עוד לפני שנהנו מעליונות אוויר-רית מוחלטת ביס-התיכון. מעניין לציין, כי הגרמנים והאיטלקים התרגלו לשיעור האבידות העצום בנתיבי הים, ולא היו ערים לעובדה כי בלא חשיפה מודיעינית מלאה היו הישגי הבריטים בלתי-אפשריים. אכן, הבריטים נהגו לביים גילוי של כל שיירה על-ידי מטוס סיור בודד, כדי להצדיק בכך את התקיפה העתידה להתבצע על-ידי כוח אווירי מסיבי. רק במקרה אחד לא הצליחו ליצור דימוי של גילוי טבעי ותמים. הגרמנים פתחו בחקירה נמרצת, שבסופה הודח המפקד האיטלקי של נמל המוצא של השיירה. הם לא הטילו ספק בחסינות מערכת הקשר.

ב. המערכה ביבשה לאחר שנטתה הכף הלוגיסטית לרעתו, תכנן רומל שלוש התקפות פתע, שהיו אמורות להוציא את אויביו משיווי משקלם ולאפשר לו פסק זמן לקליטת תגבורת ולעריכת הכוחות לקראת יזמה מחדשת. שתי מתקפות כווננו נגד מונט-גומרי: איגוף מערך אל-עלמיין מדרום דרך שקע קטארה (1942) והקרב ליד מדינן (1943) בטוניס. התקפה אחת, בגורת סידי בוזיד (Sidi Bouzid), כוונה נגד האמריקנים וקדמה לזו שבמדינן. על תכניותיו אלה דיווח רומל בקשר להיטלר בעוד-מועד. הדיווחים הגיעו גם לצירציל ולמונט-

מצב האספקה היה קרוב לייאוש, ולא היו תקוות ממשיות לשיפור המצב. הערכות מצב שקולות ברוח זו העביר רומל להיטלר לפני פתיחת הקרבות. הוא תיאר בצורה מפורטת את יחסי הכוחות, את מצוקת האספקה ואת קשייו. אותם דו"חות הגיעו במקביל גם לצ'רצ'יל תודות לחשיפת "אניגמה". בשני המקרים הסיק צ'רצ'יל כי השעה כשרה לתקוף את רומל והאיץ במצביאיו שבאפריקה, ויוול ואר קינלק (Auchinleck), לצאת לקרב. בשני המקרים נחלו הבריטים תבוסות. מצבו של רומל אכן היה חמור, אך יכולתו הטקטית הבלתי-רגילה אפשרה לו להשיג ניצחון גם בתנאים אלה.

לאחר שני הניסיונות הללו סירב מונט-גומרי בעקשנות להיכנע ללחצו של צ'רצ'יל. הוא התעלם מההידעות שקיבל בדבר מצוקותיו של רומל וקשייו, ויצא למערכה רק לאחר שהשיג עליונות מכרעת ביחסי הכוחות. רומל עצמו קובע, שעל-ידי פעולה נועזת ומהירה יכול היה מונטגומרי לחסל את הכוח הגרמני

שבאפריקה עוד בסוף 1942, או בראשית 1943, אלא שמונטגומרי העדיף אי-הסתכנות בכישלון על הצלחה מהירה בקרב.

אפשר לטעון, כי המידע המודיעיני שגרם לצ'רצ'יל להורות לתקוף בטרם עת היה בלתי-שלם ופורש על-ידי שלא-כהלכה, שכן בדיעבד הוכיחו המאורעות שמצבו של רומל לא היה כה חמור כפי שטען בדיווחיו. האם אפשר להעריך מידע מודיעיני על-פי התוצאות שהשיגו אלה שהתבססו עליו? ודאי שלא. אין ספק, כי המידע שהגיע לצ'רצ'יל היה מעולה. הכישלון לא נבע מאיכות המידע, אלא מכך שדווקא משום איכותו תרם המידע ליצירת תמונה בלתי-מאוזנת של אפשרויות האויב. זוהי סכנה אופיינית, כאשר על רקע של ערפל כללי מתבהר לפתע קטע אחד של התמונה.

ד. סיכום

גילויים בנושא ה"אניגמה" מבליטים

ביתר-שאת את הישגיו של רומל בקרב. אויביו הכירו את מצבו לפרטיו. כמה מתכניותיו המבצעיות המרכזיות נפלו לידיהם בשלמותן. הפיקוד העליון שלמענו לחם נכשל בניסיונותיו להזרים אליו אספקה ותגבורת, וככל את ידיו מבחינה אסטרטגית ואופרטיבית. הכוחות שעמדו לרשותו היו נחותים בעיוד מלחמתי, בניידות ובאיכות כוללת (הגייסות האיטלקיים!). אף-על-פי-כן עלה בידו למוטט פעמיים את המערך הצבאי של בעלות-הברית בצפון אפריקה ולאיים איום ממשי על מצרים ועל המזרח-התיכון. גם כאשר נוצח על-ידי כוחות בעלי עדיפות מוחלטת, השכיל להציל את כוחותיו העיקריים ולשמור עליהם ככוח לוחם.

ודאי שהשיגים אלה לא נבעו רק מיכולתו האישית של רומל; אולם, העדרויות מצביעות על כך שמנהיגותו, יזמתו וכישרונו הטקטי תרמו להצלחת מערכו. תיו יותר מאשר לגבי מצביאים אחרים בתקופתו.